

Войната в Загреб започна за пакет цигари. Напрежение имаше и отпреди това, носеха се слухове за негодуване в другите градове, но никакви открити безредици, нищо явно. Стушен между планини, Загреб изнемогваше от лятната жега. През най-горещите месеци повечето хора заминаваха за морето. Помнех, че ходехме семейно, заедно с баба и дядо, в едно рибарско селце на юг. Сега обаче сърбите бяха блокирали пътя към Адриатика, или поне така твърдяха всички, и за първи път в живота ми, прекарвахме лятото у дома, а не на морето.

В града всичко лепнеше, бравите на вратите и дръжките в трамваите се хлъзгаха от потта на други хора, из въздуха тегнеше миризмата на вчерашен обяд. Взимахме студени душове и ходехме из къщи по бельо. Като застанех под студената струя, си представях, че кожата ми ще зацвърчи и ще вдигне пара. Нощем лежахме върху чаршафите, в очакване на тревожно унасяне и трескав полусън.

Навърших десет в последната седмица на август, празнуването беше отбелязано с клисава торта и бе помрачено от жегите и безпокойството. Родителите ми поканиха най-добрите си приятели – моите кръстници Петър и Марина – на вечеря. Къщата, в която обикновено отсядахме през горещите месеци, беше на дядото на Петър. Като учителка, това лято майка ми разполагаше с тримесечна ваканция, а баща ми щеше да дойде с влака по-късно, тъй че петимата щяхме да живеем заедно на скалите на Адриатика. Но сега, когато не можехме да стигнем до морето, вечерите през уикенда се бяха превърнали в забъркана шарада на нормалността.

Преди да дойдат Петър и Марина, с майка ми се разправяхме за обличането:

– Не може да ходиш като животно, Ана. Или ще си obuеш шортите за вечеря, или няма да получиш нищо.

– В Тиска нали си ходя само по долницето на банските – възразих, но майка ми ме изгледа свирепо и се облякох.

Същата вечер възрастните подхванаха обичайния си спор откога точно се познават. Обичаха да разказват, че станали приятели, още преди да стигнат моите години в момента, независимо на колко точно бях в конкретния ден. След около час и бутилка „Феравино“ обикновено минаваха на друга тема. Петър и Марина нямаха деца, с които да си играя, затова седях на масата, гушнала сестра ми, и ги слушах как се препират за най-първия си общ спомен. Рахела беше само на осем месеца и никога не беше виждала брега, затова ѝ разказвах за морето и за малката ни лодка, а тя се усмихваше, докато ѝ правех смешни физиономии.

След като хапнахме, Петър ме извика и ми връчи шепа динари:

– Да видим дали ще успееш да биеш рекорда си – каза той.

Беше наша си игра – аз тичах до магазина за цигари, а той мереше времето. Ако подобрях резултата си, ми даваше няколко динара от рестото. Натъпках парите в джоба на късите си панталони и взех на бегом стълбите на деветте етажа.

Бях сигурна, че ще надмина предишното си постижение. Бях усъвършенствала маршрута, знаех как най-скоростно да се придвижа край извивките на сградите и да избегна неравностите по страничните улици. Притичах близо до къщата с голямата оранжева табела ВНИМАНИЕ ЗЛО КУЧЕ! (макар че не помнех там някога да е живяло наистина куче), прескочих няколкото циментови стъпала и заобиколих по-отдалече кофите за боклук. Под бетоновия сутерен, където винаги миришеше на урина, затаих дъх и после се втурнах по широката улица. Свърнах покрай най-голямата дупка в асфалта пред бара, посещаван денем от пияници, забавяйки съвсем леко ход, колкото да не се блъсна в един старец със сгъваема масичка, който пробутваше крадени шоколадови бонбони. Червеният сенник на будката за вестници се полюшваше на ленивия ветрец, подобно на сигналния флаг на финалната линия.

Поставих лакти на плота, за да привлека вниманието на продавача. Господин Петрович ме познаваше и знаеше какво искам, но днес усмивката му беше някак самодоволна:

– Какви цигари искаш: сръбски или хърватски?

Начинът, по който натърти двете националности, прозвуча неестествено. По новините чувах хора да говорят за сърби и хървати точно като него заради боевете в селата, но никой никога не ми беше казвал нищо директно. А не исках да купя грешния вид цигари.

– Не може ли да са от тези, които винаги взимам, моля?

– Сръбски или хърватски?

– Ами, знаете, онези със златния станиол? – Опитах се да надникна зад туловището му, сочейки към рафта зад него, но той просто ми се изсмя и кимна към клиента след мен, който също ме изгледа подигравателно.

– Хей! – пробвах отново да накарам продавача да ме забележи, но той ме игнорира, докато връщаше рестото на следващия на опашката. Усецах как губя играта, но затичах към вкъщи възможно най-бързо.

– Господин Петрович ме пита сръбски или хърватски цигари искам, обясних на Петър. – Не знаех и той не ми даде никакви. Съжалявам.

Родителите ми размениха погледи и Петър ми направи знак да седна в скута му. Беше висок – по-висок от баща ми – и зачервен от жегата и виното. Възседнах широкото му бедро.

– Всичко е наред – успокои ме той и потупа корема си. – И без друго прекалявам с цигарите. Извадих парите от шортите си и му ги върнах. Той отдели няколко динара, мушна ги в дланта ми и я стисна.

– Но аз не спечелих.

– Да, но днес нямаш вина за това – отвърна.

Вечерта баща ми влезе в дневната, където спях, и седна на столчето пред пианото. Наследихме пианото от някаква леля на Петър, с Марина нямаха къде да го държат, ние пък не можехме да си позволим акордьор, та

клавишите на първата октава бяха толкова хлътнали, че издаваха един и същи звук. Чувах как баща ми натиска педала в ритъма на обичайното невротично треперене на крака му, но без да докосва клавишите. После се изправи и дойде да приседне на облегалката на разтегателния диван, който ползвах като легло. Скоро щяхме да купуваме матрак.

– Ана? Спиш ли?

Опитах да отворя очите си, трепкайки под клепачите.

– Будна съм.

– „Филтър 160“. Те са хърватските. Да знаеш за другия път.

– „Филтър 160“ – повторих и го запаметих.

Баща ми ме целуна по челото и ми пожела лека нощ, по после усетих как се поколебава на рамката на вратата, докато силуетът му ясно се очертаваше от лампата в кухнята.

– Ако бях аз там – прошепна той, но не бях сигурна дали говори на мен, затова не отвърнах нищо и останах безмълвна.

На сутринта Милошевич държеше реч по телевизията и когато го видях, се разсмях. Имаше големи уши, месесто червендалесто лице и челюст на онеправдан булдог. Тембърът му беше носов, нищо общо с мекия, гърлен глас на баща ми. Изглеждаше ядосан и размахваше юмрук в такт с речта си. Говореше нещо за прочистване на страната и го повтори няколко пъти. Нямах представа какво има предвид, но лицето му почервеняваше все повече. Започнах да се кискам, а майка ми ме зяпна с вдигната вежда, понеже не разбираше кое е толкова смешното.

– Изключи го – усетих как бузите ми пламват, мислех, че ми е ядосана, задето съм се смяла на нещо, което всъщност е било сериозно. Но нейното лице бързо омекна: – Върви да играеш – каза тя. – На бас, че Лука вече е стигнал пръв до площада.